

ભાદરવા સુદ ૨, બુધવાર તા. ૨૪-૮-૧૯૬૦
ઋષભજિન સ્તોત્ર-ગાથા-૧૬ થી ૨૦, પ્રવચન-૬

આ પદ્મનંદી પંચવિંશતિમાં ઋષભદેવ ભગવાનના સ્તોત્રનો અધિકાર છે. જેને આત્માના ધર્મની રુચિ અને દષ્ટિ થઈ એને ભગવાન પ્રત્યે ભક્તિ આવ્યા વિના રહે નહિ. સમજાય છે? એવો વ્યવહાર (આવે છે). આત્મા પરમાનંદ અને વીતરાગી અવિકારી સ્વભાવ છે અને ખરેખર વિકાર અને નિમિત્તનો નિષેધ થઈને સ્વભાવનું ભાન થયું, એને વ્યવહારથી સ્વભાવ થાય એવી દષ્ટિ હોતી નથી. છતાં વ્યવહાર વચ્ચે નિશ્ચય આત્માનું જ્ઞાતાનું ભાન થતાં, પૂર્ણ પરમાત્માની દશા જેને પ્રગટી અથવા એવા ભગવાનની પ્રતિમા-મૂર્તિ, એના પ્રત્યે ભક્તિ અને આહવાદ આવ્યા વિના રહે નહિ. કેમ કે જ્યાં નય પ્રગટી, પ્રમાણજ્ઞાન પ્રગટ્યું, સ્વભાવનું ભાન થઈને પ્રમાણ નામ દ્રવ્ય અને વર્તમાન પર્યાય બેયનું જ્ઞાન થયું, એ પ્રમાણનો ભાગ જે નય એવો એક વ્યવહારનય (છે), એમાં ભગવાનની ભક્તિનો કે નિક્ષેપ પરમાત્માની મૂર્તિમાં થાય એવો વ્યવહારનય વિષયી જ્યાં પ્રગટ્યો ત્યાં એને વિષય આવો આવ્યા વિના રહે નહિ. સમજાય છે કાંઈ?

શાસ્ત્રમાં તો એવા લેખ પણ આવે છે. મુનિ આદિ ધ્યાનમાં બેઠા હોય. આ પાર્શ્વનાથનું આવે છે ને? ભાઈ! પેલાનું વિમાન નીકળ્યું. થંભી ગયું વિમાન. વંદન ન કરે, આદર ન કરે અને થંભી ગયું. ધર્માત્મા વચ્ચે ધ્યાનમાં બિરાજતા હોય અને એના ઉપરથી વિમાન નીકળે અને એનો વિનય એના હૃદયમાં ન હોય (તો એ) થંભી ગયું, અટકી ગયું વિમાન. અટકતા એને વેર ઉલસ્યું ઉલટાનું. આ કોણ છે? હું ચાલ્યો જાઉં છું આમ અને મારા વિમાનને અટકાવે છે. એમણે અટકાવ્યું નથી કાંઈ ભગવાને. પણ કુદરતના નિયમમાં (એમ છે કે) જ્યાં ધર્મી જીવ છે એના શિર ઉપર ચાલવું-માથા ઉપર ચાલવું એવું એને હોઈ શકે નહિ. એમ છતાં વિમાન થંભી ગયું એટલે ઓલાનો વિરોધ કાઢ્યો. આ કોણ ઊંઘે છે? .. ઝળહળાટ માથે ભગવાન ઉપર નાખ્યા, પથરા નાખ્યા, અગ્નિઓ નાખી. ભગવાન તો પોતાના ધ્યાનમાં હતા. કેવળજ્ઞાન નહોતા પામ્યા. પાર્શ્વનાથ ભગવાન. પછી તો ધરણેન્દ્ર આદિ આવીને એને હઠાવ્યો.

એમ જેને આત્માના ધર્મનું ભાન થાય એને પ્રતિમા, ભગવાન એનો વિરોધ એની દષ્ટિમાં ન હોય અને તેથી તેની દષ્ટિમાં ભક્તિનો ઉદ્ઘાસ આવ્યા વિના રહે નહિ. એવા ધર્માત્મા મુનિ હોય કે ભગવાનની પ્રતિમા, મંદિરો જ્યાં હોય ત્યાં એ નીકળે અને એને વંદનનો ભાવ ન થાય અને વંદન ન કરે તો એ દષ્ટિ મિથ્યા છે. સમજાય છે કાંઈ? ભગવાનજીભાઈ! આ ક્યાંથી કાઢ્યો પાછો વ્યવહાર? ...ચંદજી! આખી જિંદગી જેને ભગવાની પ્રતિમા અને

મૂર્તિ પ્રેમ આવે જ નહિ અને ભક્તિનો ભાવ આવે જ નહિ. એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. એની દષ્ટિ સાચી નથી. સમજાય છે આમાં કાંઈ? નરભેરામભાઈ! આ દાનનો અધિકાર નથી હોં! આ અધિકાર ભક્તિનો છે. એટલું સારું છે કહે છે. અહીં તો દાન અત્યારે તો આ ભક્તિનું જે વસ્તુનું સ્વરૂપ છે...

મુમુક્ષુ :- બેયમાં ભૂલ્યા છે એમ કહે છે એ.

ઉત્તર :- ઠીક કહે છે ઈ.

આમ આહાહા..! જુઓ! આ મુનિ છે. ભાવલિંગી સંત છે. છદ્દે-સાતમે ગુણસ્થાને જુલે છે અને આમ ભગવાનને યાદ કરે છે. આખું એનું જીવનચરિત્ર ઋષભદેવ ભગવાન સર્વાર્થસિદ્ધમાંથી આવ્યા ત્યારથી માંડીને મોક્ષ પધારશે ત્યાં સુધી બધી સ્તુતિ કરશે. સમજાય છે કાંઈ? તમારે શું કહેવાય? આ ફિલ્મ પાડે છે ને?

મુમુક્ષુ :- આજે જ દેખાડવાનો વિચાર છે.

ઉત્તર :- આજે દેખાડવાનો વિચાર છે. રાત્રે આ ચર્ચાનું શું થશે? સમજાણું?

ફિલ્મમાં જેમ એને બધું રૂપ બતાવે છે, એમ પોતાના હૃદયચિત્રમાં ભગવાન અહીં હતા. અરે..! પ્રભુ! આપ ઋષભદેવ ભગવાન સર્વાર્થસિદ્ધમાં હતા ને. પ્રભુ! ત્યાંની શોભા તો તમે હતા તો હતી, હોં! આહાહા..! ત્યાંથી અહીં આવ્યા. આ પૃથ્વી પર નાભિરાજની (રાણીને) કુંજે અવતર્યા ત્યારે પૃથ્વીને વસુમતિ નામ અપાણું. માતાની કુંજે આવ્યા (તો) માતા બીજી સ્ત્રીઓમાં ધન્ય થઈ ગઈ. ત્યાંથી આપને જન્માભિષેક (માટે) મેરુ પર્વત ઉપર લઈ ગયા, પ્રભુ! એ જન્મ અભિષેક કરતાં એ મેરુ પર્વતે તીર્થરૂપને ધારણ કર્યું. ઓહોહો..! પહેલેથી ઉપાડ્યું છે ને. અને તેના પાણી ઉછળ્યા તો દેવો આમ વિંબાઈને આકાશમાં વ્યાપી ગયા. ઓહોહો..!

ભગવાન! અને ત્યાંથી જ્યારે આપને વૈરાગ્યના પ્રસંગ બન્યો, દીક્ષા લેવાનો પ્રસંગ આવી ગયો ને? એટલે કે અંજના, અંજના શું નિલાંજના દેવી આમ નાયતી હતી. આમ એક પછી એક ઉતાર્યું છે. આખું જીવન પરમાત્માનું હૃદયમાં ચિતરાઈ ગયેલું છે. અહીં પૂછે કે જુઓ! એને છેલ્લે શું હતું આમાં? ભગવાન ક્યાંથી આવ્યા? ભગવાન કોણ હતા? એ કહે બહુ આપણને કાંઈ યાદ નથી. છોકરો કે દિ' જન્મ્યો એની જન્માક્ષરી અમે લખી છે. ભગવાનજીભાઈ! નરભેરામભાઈ! સમજાણું? એની જન્માક્ષરી લખીને રાખી છે. બ્રાહ્મણને બોલાવ્યો હતો.

ભગવાન પરમાત્મા અરિહંત સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ, જેને એક સમયમાં ત્રણ કાળ ત્રણ લોકનું જ્ઞાન એવા અરિહંતો ક્યાંથી આવ્યા? શું થયું? કેમ એને જન્માભિષેક ઈન્દ્રોએ કર્યો? ઈન્દ્રો આમ નાચી ઉઠ્યા. ઓહોહો..! કેવળચંદ્રભાઈ! છતાં એની દષ્ટિમાં એ રાગ તે અંતર સાધનનું કારણ છે એમ નથી. આહાહા..! આ દુનિયાને વાંધા એ છે ને કે વ્યવહાર તે

નિશ્ચયનું કારણ છે. એ વ્યવહાર એનાથી નિશ્ચય પમાય છે. ભગવાનનો માર્ગ વ્યવહારથી વધારે મુખ્ય છે. વાત તદ્દન દષ્ટિ વિપરીત છે. સમજાણું કાંઈ? ભગવાનજીભાઈ! બેય ચાલે છે આ તો. બે નય છે ને?

એટલે અહીંયાં જ્યારે ભક્તિના વિષયનું વર્ણન, પૂજા, દાન આદિનું ચાલે તો ભગવાનમાં અર્પાઈ જાય. ઈન્દ્રો આવીને નાચે. છતાં એ દેહની ક્રિયા તો દેહને ક્રમ કાળે થાય છે. એના કાંઈ આત્મા કર્તા નથી. પણ એ વખતે રાગ આવ્યો છે એને એ ધર્મના સાધન તરીકે, ઉપચાર તરીકે, આરોપ તરીકે કહે છે. ખરું એ સાધન નથી. અંતર સ્વભાવની એકાગ્રતા એ મારું સાધન છે. એમાં રાગની મંદતા તેને નિમિત્ત તરીકે કહેવામાં આવે. નિમિત્ત તરીકે એટલે કે એ છે તો આ છે એમ નહિ. એનાથી આ થાય છે એમ નહિ. પણ એવી ભૂમિકા આવ્યા વિના રહેતી નથી. કેમ ઘત્નાલાલજી! ભારે વાંધા ઉઠવે જગત, જુઓ!

અહીં હવે આચાર્ય ક્યાં લીધું? વૈરાગ્ય થયો નિલંબનને દેખીને. એ તો પોતાનો કાળ વૈરાગ્ય હતો. હવે જ્યારે દીક્ષા લીધી. ભગવાને દીક્ષા લીધી. ઋષભદેવ ભગવાન આઘ તીર્થંકર આ ભરતક્ષેત્રમાં ત્યારે પ્રભુ! આ પૃથ્વી આપના વિરહથી રે છે. એ શ્લોક કહે છે. બોલો. ૧૬મો છે ને.

વેરગદિને સહસા વસુહા જુણં વ જં મુક્કા।

દેવ ત્વે સા અજ્ઞ વિ વિલવ્ઙ સરિજલરવા વરાઈ।।૧૬।।

હે જિનેશ! હે પ્રભુ! 'હે દેવ! જે દિવસે આપને વૈરાગ્ય થયો...' આહાહા..! જુઓ! વૈરાગ્યને સ્મરે છે. હે નાથ! આપે બધા પદાર્થો સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, ભરત જેવા પુત્ર, બાહુબલી જેવા એના દીકરા, દીકરીઓ, મોટો પરિવાર, અનેક હજાર રાણીઓ. વૈરાગ્ય-વૈરાગ્ય, ઉદાસ-ઉદાસ. એ વૈરાગ્યને કાળે પ્રભુ! એ 'દિવસે આપે આ પૃથ્વીને જીર્ણ તૃણની જેમ છોડી દીધી.' શું કહે છે? સડેલું તરણું જેમ છૂટે. ગુંગો જેમ હાથમાં આવીને છૂટે, એમ આપે આ પૃથ્વીની મમતા છોડી.

એમ કહીને કહે છે કે પ્રભુ! આત્મા પોતાના જ્ઞાનાનંદમાં લપેટ થાય છે, એકાકાર થાય છે એથી આ રાગના .. જેને પોતાના વ્યવહાર તરીકે કલ્પ્યા હતા, જેમાં મમતામાં રહ્યા હતા એને એક ક્ષણમાં આમ છોડી દીધા. હવે અમે અમારા સ્વરૂપનું સાધન કરશું. પૂર્ણ પ્રાપ્તિ માટેનો આ અવતાર છે. અમારો આ પૂર્ણ પ્રાપ્તિ, પરમાનંદની પ્રાપ્તિનો આ અવતાર છે. આ શરીર પછી બીજું શરીર અમારે નથી. ઈન્દ્રોએ આવીને અમારા જન્માભિષેક કર્યા. હવે અમને દીક્ષાના કાળ આવ્યા છે. વૈરાગ્ય થઈને અમે હવે ચારિત્ર ધારણ કરશું. એમ કહીને મુનિ મહારાજ ભગવાનની સ્તુતિ કરતાં પોતાને ચારિત્ર છે એની વિશેષ-વિશેષ પ્રતિષ્ઠા કરે છે. સમજાય છે કાંઈ?

આ રીતે જે ત્રણ જ્ઞાન તો લઈને આવ્યા અને દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા એ ચારિત્ર

વિના એમને પણ મુક્તિ હોઈ શકતી નથી. પણ ક્યુ ચારિત્ર? માણસ કહે, જુઓ! એના વિના ચારિત્ર નહિ. આ થયું... આ થયું... હમણાં વાંચ્યું હતું ને કાંઈક ભાઈએ. જુઓ! આચાર્ય થયા. જુઓ! .. પડ્યા નથી. કેટલાક અમારા મુમુક્ષુ બંધુઓ આ વ્રત, તપને ભાર કહે છે. અરે..! ભગવાન! ચૈતન્ય શુદ્ધ ચિદાનંદની જ્યાં સહજ સ્વભાવ સરળ સુલભ એવી દષ્ટિ ને સ્થિરતા થઈ નથી, ત્યાં એના તપ અને ક્લેશ બધા ભાર આચાર્યે કર્યા છે. સમજાય છે?

આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે એ તપનો ભાર તું વહે છે, ભાઈ! મુનિ જંગલમાં (રહીને કહે છે). પંચ મહાવ્રતનો રાગ, હજારો રાણીનો ત્યાગ અને મહિના-મહિના અપવાસ, છ છ મહિનાના અપવાસ. આચાર્ય કહે છે કે ભાઈ! ક્લેશ અને ભાર વહન કરે છો, હોં! કેમ? એ તો રાગની મંદતાનો ક્લેશ છે. એ ભાર છે, બોજો છે, ધર્મ નહિ. આહાહા..! ધર્મ તો આમ ચારિત્ર આમ વૈરાગ્ય... વૈરાગ્ય. ધર્મ તે દુઃખદાયક નથી કે કષ્ટ સહન કરવા પડે, બહુ દુઃખ સહન કરે એને ચારિત્ર થાય અને એને ધર્મ થાય એમ છે નહિ. એમ છે કે નહિ? ..ચંદજી! આ દુનિયા એમ કહે છે, બહુ સહન કરવું પડે છે. કરી તો જુઓ તપસ્યા, કરી તો જુઓ અપવાસ. હવે ધૂળ તારા (અપવાસ), અભવિ પણ એવું અનંત વાર કરે છે.

આચાર્ય તો કહે છે.. ભાઈ! એક લેખ આવ્યો છે. ધર્મનો ભાર. એમ કરીને જૈન ગેજેટમાં લેખ આપ્યો છે. વાંચતા હતા.. એમ કે આ બધા અમારા મુમુક્ષુ આમાંથી કાંઈક સમજશે. એમ કે આ બધો ભાર છે વ્રત, તપ, ફલાણાનો. પણ એમાં આચાર્ય કહે છે કે બાપા! તારા આત્મદર્શન સહજસ્વરૂપ, .. અવિકારી, અનાકુળ ચૈતન્યની દષ્ટિ અને તેને એકાકાર કર્યા વિના એ રાગ ને કષાયની મંદતા અને શરીરની નજીકતાને નભાવવા એ ભાર છે. સમજાય છે કાંઈ? બોજો (છે) અંદર. આહા..! આ કેમ નભશે મૃત્યુ સુધી? અંદર રાગ જ પોતે ભાર છે, બોજો છે. કહો, સમજાય છે કાંઈ? એવા ચૈતન્ય રાગ રહિતની દષ્ટિ થઈ ત્યારે પોતે ચારિત્રવંત મુનિ તો ભાવલિંગી સંત નજી દિગંબર છે.

જેટલા જૈન દર્શનમાં સાચા સાધુ સંત હોય એ બધા દિગંબર જ હોય. અંતર દષ્ટિ આત્માની થઈ અને પછી ત્રણ કષાયનો નાશ થાય, એની દશા વ્યવહારથી બાહ્ય શરીરની તદ્દન નજી જ થઈ જાય. એને વસ્ત્રનો તાણો રહે નહિ. એવી સહજ દશા બાહ્યમાં નજી, અભ્યંતરમાં અઠ્યાવીશ મૂળગુણ રાગ અને અંતરમાં આત્મસ્વભાવ સ્વરૂપની, ત્રણ કષાયના નાશની અનાકુળ દશાનો આનંદ, એને સાધુ અને એને જૈનના પંચ મહાવ્રતધારી કહેવામાં આવે છે. સમજાય છે? બીજાને સાધુ તરીકે માનવા, મનાવવા, માનતાને રૂંડું જાણવા એ બધા મિથ્યાદર્શનને પોષનારા છે. સમજાય છે કાંઈ?

અહીં તો કહે છે, પ્રભુ! 'તે દિવસે આપે આ પૃથ્વીને જીર્ણ તૃણની જેમ...' જીર્ણ તરણું એમ. સડેલું તરણું છૂટતાં મમતા રહેતી હશે? કે અરે..! આ સડેલા તરણા ઉકરડા

કેમ નાખી દીધા બહાર ખેતરમાં? એમ આખી પૃથ્વીને, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર અમને રાગભાવ હતો એટલે એમાં અમારું લક્ષ જતું. અમે અમારા સ્વભાવની એકાગ્રતાના પૂર્ણ સાધન માટે નીકળીએ છીએ. વનવાસ અમે રહેશું. વૈરાગ્ય થયો.

‘પૃથ્વીને જીર્ણ તૃણની સમાન છોડી ત્યારથી તે દિનથી પૃથ્વી હજી પણ નદીના બહાને વલોપાત કરી રહી છે.’ આપણે સવારે નહોતા સાંભળતા ક્યાંક ઓલો કકળાટ? એવું કાંઈક છે. પાણી વહે છે, કલ કલ કલ થાતું હતું. .. એ વખતે આ યાદ કર્યું હતું, નહિ? કો’ક કહે કે કાલે આવશે આ. ધીરુભાઈએને? શું કહે છે? મહારાજ! આપ તો પૃથ્વીના ઘણી નૃપતિ હતા. નૃ-પતિ, મનુષ્યના પતિ, પૃથ્વીપતિ. પત્નિઓના પતિ, ભગવાન બધાને તૃણવત જાણી આત્માના અંતર વૈરાગ્ય સાધનમાં જીવ્યા. આ પૃથ્વી નદીને બહાને વલોપાત કરે છે. શું કીધું આમાં? નરભેરામભાઈ! શું કીધું?

ઓલ્લી નદીમાં ખળખળાટ ન થાય? ખખડાટ થાય ને આમ? અવાજ થાય ને અવાજ? ખળખળ હોય ત્યાં કલ... કલ... કલ... કલ... કલ... કલ (અવાજ થાય). એ દેખીને પણ આચાર્ય મહારાજને એ પૃથ્વીનો ત્યાગ કર્યો ને પ્રભુએ (એટલે) આ પૃથ્વી નદીના પાણીના બહાને કલ-કલ રોઈ રહી છે. સમજાય છે? અમને છોડી દીધા. અમને સડેલા તરણાની જેમ છોડ્યા. અમને મારા કરીને ભગવાને પહેલા પોષ્યા હતા. એણે મારા કરીને પોષ્યા નહોતા. પણ એ તો એમ માને ને. ઓલા બધા રાજાઓ. ભગવાને દીક્ષા લીધી. દસ હજાર રાજા સાથે હતા. બહુ સમર્થ પુરુષ. એ વખતે આ ચોવીસીના આદિપુરુષ એટલે મહાસમર્થ (હતા). પછી બીજા હજારો રાજા ખમ્મા અન્નદાતા (કરતા). એ ઊભા થાય તો ઊભા થાય, ખાવા ટાણે ખાય, વહેલા ખાવા ઉઠે નહિ. એની વ્યવહાર સઙ્ગનતાની મર્યાદા જે જાળવવામાં, ઊભા થાય તો ઊભા થાય. એ ઊભા હોય અને પોતે બેસી રહે એમ હોય નહિ. એવી જાળવણી જેની. ભગવાને દીક્ષા લીધી. હજારો રાજા (દીક્ષા લઈને ચાલી નીકળ્યા). આહા..! ભગવાનને ત્યાગ થાય અને હવે આપણે ઘરમાં (ન રહેવાય). દેખાદેખી, દેખાદેખી. વજુભાઈ! શું? આણે છોડ્યું, લાવને આપણે છોડીએ. આ દીક્ષા લે, લાવ ને આપણે દીક્ષા લઈએ. આના વરઘોડા મોટા થાય, સફળ એક વરઘોડે .. હાલને દીક્ષા પાળશું પછી. પાળવું હતું ક્યાં, ત્યાં ધૂળધાણી અજ્ઞાનદશા છે. કોને કહેવી દીક્ષા અને કોને કહેવી શ્રદ્ધા હજી એની તને ખબર નથી.

હજારો રાજાએ (દીક્ષા લીધી). ચાર હજાર રાજા. દેખાદેખી કરી. જ્યાં ટાણા આવ્યા. કહેવતું છે ને? ‘ભૂખ્યા મરતા ભાગ ગયા.’ કહે છે ને? શું કહે છે? સાધુ ચેલા બહુ ભૂખે મરતા ભાગ ગયા. આવે છે એ ભાષા. એ ભગવાનની (સાથે નીકળેલા) ચાર હજાર (રાજાઓ) હળવે-હળવે નીકળતા ગયા. વયા ગયા. આ તો ભારે.. કેટલા દિ’ આપણે સહન કરવું? પંદર દિ’, મહિનો, બે મહિના આ ખસતા નથી. કોઈ પંદર દિ’એ ભાગ્યા, કોઈ મહિને

ભાગ્યા. આ તો છ મહિના સુધી ઊભા રહ્યા ધ્યાનમાં. આ શું પણ આપણે? હવે એ પહેલા એને પૂછ્યા વિના ખવાય કેમ? એને પૂછ્યા વિના ઘરે જવાય કેમ? નાગા સાથે. હળવે હળવે ચારેય હજાર રવાના થઈ ગયા. ખોટા દેખાદેખીવાળા ક્યાં સુધી ટકતા હશે? સમજાણું કાંઈ? વજુભાઈ!

એમ જેને આત્મા શું, ધર્મ શું, વ્યવહાર શું, નિશ્ચય શું, નિમિત્ત શું, ઉપાદાન શું એની ખબર નથી અને એ ખબર વિના વાડામાં આવીને ભરાય એ ક્યાં સુધી ટકતા હશે? એ ટકી શકે નહિ. ચાલો ત્યાં. પણ શું છે ત્યાં? આ ચીજ શું છે આત્મા? વિકાર શું, પર્યાય શું, ગુણ શું, દ્રવ્ય શું, સંયોગે તે તે પ્રકારની નિર્મળતા પર્યાયના કાળમાં તેને ઉચિત નિમિત્ત કેવું હોય... સમજાય છે? એવી જેને ખબરું નથી, એવા વિવેક જેને નથી એ ધર્મના શ્રવણમાં પણ ટકી શકશે નહિ. ટકી નહિ શકે, ભાગશે બાવા થઈને જાવ. ભાગો ભાઈ. આમાં તો કાંઈ બીજું છે. આમાં કાંઈ આપણને સમજાતું નથી.

આચાર્ય મહારાજ (કહે છે), પ્રભુ! આપના વિરહે પૃથ્વીઓ રોવે. આહાહા..! સમજાય છે? એને થાવ. અમારે શું? એની દીનતાને લઈને કાંઈ અમને દીનતા નથી. અમે તો પ્રભુતાના સાધનમાં ચડ્યા છીએ. અમે છોડ્યું પણ નથી અને મૂક્યું પણ નથી. સમજાણું કાંઈ? કોને કોણ છોડે? કોને કોણ મૂકે? એ ચીજ ક્યાં તેનામાં હતી? અમને જરી રાગ હતો એથી એને નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધનો વ્યવહાર લાગુ પડતો. અમને રાગ ગયો, એ ચીજો સાથે સંબંધ અમારો તૂટ્યો. એ રોવે તો અમારે કાંઈ છે નહિ. એમ અહીંયાં આચાર્ય કહે છે કે દુનિયા અમારા આત્મધર્મની ચારિત્રદશાના વર્ણનમાં ન સમજે અને નાગા દેખીને દુનિયા પ્રતિકૂળ થાય. એ રોવે તો એને ઘરે. અમારે કાંઈ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ?

‘નદીમાં જળનો પ્રવાહ વહે છે ત્યારે તે કલ.. કલ.. શબ્દ થાય છે. તેને અનુલક્ષીને...’ એને અનુલક્ષીને ‘ગ્રંથકાર ઉત્પ્રેક્ષા કરે છે કે હે પ્રભુ! આ નદી જે કલ કલ શબ્દ કરી રહી છે તે કલ કલ શબ્દ તેનો નથી. પરંતુ આ પૃથ્વીના વિલાપનો તે કલ કલ રવ છે.’ કલ કલ રવ છે. રવ-અવાજ. કલ કલ-રવ અવાજ થાય છે, આમ કલ... કલ... કલ... કકળાટ કરી મૂકે. અરેરે..! પ્રભુ! અમને મૂકીને ચાલ્યા ગયા? પૃથ્વી કલ કલ કરે છે, હોં! ઓલી નદીને બહાને. આહાહા..! આંસુ વહાવે છે. આંસુ. રોવે. અમને કંઈ નથી, ભાઈ! માણસ મરી જતો હશે પછી ઓલા રોવે ત્યાં ઊભો રહેતો હશે? અરે..! બાપા! પણ અત્યારે મરી ન જવાય. હમણાં ચુરમાના લાડવા કર્યા છે. હજી અમે ખાધા નથી.

મુમુક્ષુ :- મરી ગયા પછી..

ઉત્તર :- ત્યાં ન ખવાય એ વખતે. એ વખતે તો પછી દાબી રાખો. સાંજે ન ખવાય. લાડવા ન ખવાય. કોણ જાણે પછી છોકરાને કહે, ખાઈ લ્યો, ખાઈ લ્યો, જાવ.

મુમુક્ષુ :- થોડું મોડું જાહેર કરે.

ઉત્તર :- મોડું જાહેર કરે. ત્યાં સુધી દાબી રાખો. શું કહે? મડદાને ઢાંકી રાખો. મડદાને ઢાંકી રાખો. અરે..! તને કકળાટ આવતો નથી કે આહાહા..! આ ચીજ જા્ય છે અને હું પણ કેટલો કાળ રહેવાનો છું? અહીં કહે છે કે દુનિયા અમારે માટે પ્રતિકૂળતાના રવ શબ્દો કાઢે અમને એનું કાંઈ છે નહિ. કહો, સમજાણું કાંઈ?

‘કેમ કે જે દિવસે આપને વૈરાગ્ય થયો તે દિવસે આપે આ બિચારી પૃથ્વીને સડેલા તરણાની માફક છોડી દીધી. આપ તેના નાથ હતા એથી આપના દ્વારા એવું અપમાન થતાં...’ પૃથ્વીને અપમાન લાગ્યું. પોતે કરે છે.. અમે અમારા સ્વભાવના સાધનમાં આવીએ છીએ. અમને કોઈ પદાર્થમાં મમત્વ અમારે હોઈ શકે નહિ. અમારે સંબંધ ન હોઈ શકે. ‘વિલાપ કરી રહી છે. બીજું કોઈ કારણ નથી.’ સમજાણું? નદી કરી છે ને કંઈક વહાણ કર્યું છે અંદર.

૧૭મી.

અહ્સોહિઓ સિ તદ્વ્યા કાઠસ્સગ્ગઢ્ઠિઓ તુમં ણાહા

ધમ્મિક્ક ધરારંભે ઉબ્ધીકયમૂલખંભો વ્વા||૧૭||

હે ભગવાન! હવે ક્યાં લીધું? દીક્ષા તો લીધી. હવે ભગવાન ધ્યાનમાં ઊભા છે. ત્યાં લીધી વાત. પછી (વાત) ઉતારતા ઉતારતા કાયોત્સર્ગ કર્યો. આ કાયોત્સર્ગ અત્યારે કરે છે ... જાણોણું.. એ નહિ. સમજાય છે? તાલુકાય ઠાણોણું... શું તાલુકાય? હજી ભાનેય નથી તને. કાયા શું, વાણી શું? મન શું? કેમ એનાથી ખસાય અને રાગ પણ છોડ્યો છૂટે નહિ એવું મારું સિદ્ધ સ્વરૂપ છે. એવા સ્વભાવના ભાન વિના કાયોત્સર્ગ હોઈ શકે નહિ.

‘હે નાથ! જ્યારે આપ કાયોત્સર્ગ સહિત બિરાજમાન હતા...’ ધ્યાનમાં. ચૈતન્યની દષ્ટિ એની અવસ્થાની દષ્ટિ અંતરમાં મૂકીને, અંદરમાં ઝૂકાવીને ગુમ થતા હતા અંદર. કાયોત્સર્ગ. કાયા ને રાગ ને કાર્મણ ને તૈજસ ને ઔદારિક ત્રણેયનું આપને લક્ષ નહોતું. આપ તો લક્ષના ધ્યેયમાં ચૈતન્યને પકડીને ધ્યાન કરતા હતા. ત્યારે ‘ધર્મરૂપી ધરના નિર્માણ માટેના ઊંડા મૂળ સ્થંભની જેમ આપ અત્યંત શોભાયમાન છો.’ ધર્મના થાંભલા. પ્રભુ! આપ (સ્તંભ સમાન છો). મોટું મકાન હોય ને? એનો વચ્ચેનો થાંભલો હોય ને? એમ આપ ધર્મના સ્તંભ જેવા દેખાતા હતા. હરિભાઈએ ત્યાં નાખ્યું છે. ઓલું બાહુબલીજીનું છે ને ચિત્ર. જે જે ઠેકાણે જોઈએ ત્યાં નાખવું જોઈએ ને. એ તો કળાબાજ છે ને. કહો, સમજાણું કાંઈ? શું કીધું?

આખા ધરમાં એક થાંભલો હોય ને મોઢ? અમથોય તો આ ખોટા હોય એને પણ કહે થાંભલા તો, હોં! નરભેરામભાઈ! એમ પણ કહે, ગઘેડાની જેમ માથે ઘોકા પડતા હોય તોપણ કહે. અમે આ ધરના થાંભલા છીએ. નથી કહેતા ત્યાં? શું કહેવાય? ખળામાં દાણા

કાઠે ને? ખળામાં દાણા. ખળા સમજો છો? અનાજનું ... ત્યાં આમ મોટું લાકડું હોય લાકડું. એને આધારે બધો એ માંડવો ટક્યો હોય તો અનાજ અંદર પડ્યું રહે. એવો શાસ્ત્રમાં પાઠ છે. એમ પ્રભુ! આપ આમ ધ્યાન કરતા હતા. ધર્મના સ્તંભ, ધર્મના થાંભલા આપ હતા. એ ધર્મને ટકાવવા માટે આપ સ્તંભરૂપ પ્રભુ ઊભા હતા. જુઓ! બાહુબલીજી. જોયું છે? શ્રવણબેલગોલા. બાહુબલીજીની ૫૭ ફૂટની મૂર્તિ. એનો આ ફોટો નાખ્યો છે. એટલો વૈરાગ્ય દેખાય, એટલી પુણ્યતા દેખાય. નરભેરામભાઈ! બાબરા અને કુંડલાના ઘર બધા જોયા છે કે નહિ? બેય ગામના. અને દામનગર.

શ્રવણબેલગોલા. ભગવાન બાહુબલીજી ત્યાં આમ ઊભા છે. ઓહોહો..! એ તો કોઈ અજ્ઞાયબી ચીજ! આમ નીરખીને જાણે એમ થઈ જાય.. આહા..! નિર્વિકલ્પ ધ્યાનના થાંભલા, આમ ચડ્યા છે અંદરના ધ્યાનમાં. એને વેલડી વીંટાઈ ગઈ છે, ખબર પણ નથી. ખબરું નથી. ધ્યાનમાં મસ્ત છે. સમજાય છે? ૫૭ ફૂટની મોટી મૂર્તિ છે. ઓહો..! છેટેથી ક્યાંયથી એનું મસ્તક દેખાય છે.

એમ ભગવાન ઋષભદેવ ભગવાન એમના પિતા ધ્યાનમાં હતા. પ્રભુ! આપ તો ધર્મના થાંભલા. ઓહો..! ચારિત્ર એ ધર્મ છે ને? એ જ અહીં કહે છે. ચારિત્ર જ્યાં આપે લીધું અને ધ્યાનમાં આ ધર્મનો સ્તંભ ત્યાં થઈ ગયો. ઠરીને શીતળ હીમ થઈ ગયા, પ્રભુ! આમ રાગથી ખસી સ્વરૂપની ધારા છઠ્ઠે ગુણસ્થાને આપ બિરાજો વિકલ્પ જ્યારે એને છોડીને, ઠરીને ધ્યાનમાં મસ્ત છો એ ધ્યાનની પ્રશંસા કરે છે. સમજાણું કાંઈ? છઠ્ઠે ગુણસ્થાને તો પંચ મહાવ્રતનો રાગ હોય પ્રમાદનો. એ સારો હોય તો એને છોડીને ધર્મસ્થિરતા કેમ કરે? એ જો આત્માનું સાધન હોય તો એને છોડીને સ્થિરતા કેમ કરે? ચારિત્ર અંદરમાં સ્વસ્વરૂપમાં રમતા. સમજાણું? ‘કલ્પવૃક્ષ સમ સંયમ કેરી જહાં શીતલ છાયા.’ એ ચારિત્રની દશા તો મનુષ્યદેહમાં અંતરની દષ્ટિ કરીને સ્વરૂપમાં આમ ઠરે એને ચારિત્ર કહે છે. આ લોકો લૂગડા છોડ્યા કે લૂગડા ફેરવ્યા અને કાંઈક ઉઘાડે પગે ચાલ્યા અને ઊના પાણી પીધા અને આ દીક્ષા છે. દીક્ષા નથી દખ્યા છે. સમજાણું કાંઈ? દખ્યા થયા, દખ્યા મોટા વધારે. અનંત સંસાર વધારશે સમુળગો. આહાહા..! બાપુ! તને ચારિત્રની ખબર નથી. ચારિત્ર તો આમ શરીર, વાણી, મનથી ભિન્ન દષ્ટિ થઈ ગઈ, પુણ્ય-પાપના રાગથી ભિન્ન થઈ ગઈ અને ચારિત્ર પ્રગટ્યું સ્વરૂપની રમણતાના આનંદમાં. એવું ચારિત્ર પુરુષ વિના હોઈ શકે નહિ. સ્ત્રીને ચારિત્ર હોઈ શકે નહિ કોઈ દિ’ ત્રણ કાળ ત્રણ લોકમાં. સમજાય છે કાંઈ? એવી ચારિત્રની દશા પુરુષનો દેહ હોય ત્યાં દેહાતીત થઈને દષ્ટિ કરીને ઠરે છે એને ધર્મ ને ચારિત્ર હોય. બીજાને ચારિત્ર હોતા નથી.

કહે છે, આપ તો ઊંચા ધર્મના થાંભળા. ઊંચા એમ કહ્યું પાછું, હોં! ‘ઊંચા સ્તંભની જેમ આપ અત્યંત શોભતા હતા.’ હે ભગવાન! જ્યારે આપ કાયોત્સર્ગ મુદ્રાસહિત વનમાં

ઊભા હતા. .. આ મારા શ્રાવક ને આ મારા ખેતર ને આ અમારા પુસ્તક ને આ અમારા ભંડાર ને આ અમારી.. ત્યાં શ્રદ્ધાના પણ ઠેકાણા નથી હજી તો. હજી તો સાચા દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર કોને કહેવા? સાચા દેવ કોને કહેવા? સાચા ગુરુ ચારિત્રવંત કોને કહેવા? સાચા શાસ્ત્ર કોને કહેવા? એની જેની ઓળખાણની શ્રદ્ધા નથી અને એમાં ગોટા ઉઠાવે (એ) મિથ્યાદષ્ટિ જીવ છે. એને વળી ત્યાગ કેવા ને દીક્ષા કેવી ને ચારિત્ર કેવા? કહો, સમજાણું કાંઈ? કેવળચંદભાઈ! ઝીણી વાતું છે, ભાઈ! કહે છે ને, ‘આનંદ કહે પરમાનંદા માણસે માણસે ફેર. એક લાખે તો ન મળે ને એક ત્રાંબિયાના તેર.’ એમ વાતે વાતે સત્ય અને અસત્યનો ફેર છે.

સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ પરમાત્માનું કહેલું ચારિત્ર, કહે છે કે ધર્મનો થાંભલો! આમ ઠરી ગયા છે. પેલો વિકલ્પ ઉઠે એ ચારિત્ર નહિ, એમ કહે છે. પંચ મહાવ્રત, અહિંસા, સત્ય, દત્તની વૃત્તિ ઉઠે છે એ ચારિત્ર નહિ, દેહની નમ્રતા ચારિત્ર નહિ. ઓહોહો..! પ્રભુ ધર્મના સ્તંભ. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ ધર્મના થાંભલા. જેણે ધર્મના સ્તંભ રોપ્યા, કલ્પવૃક્ષ રોપ્યા આ ભરતક્ષેત્રમાં... આ ચારિત્રના પ્રણેતા અમે ઊભા. ‘પ્રવચનસાર’માં બે અધિકાર જ્ઞાન અને જ્ઞેયનો અધિકાર કરી અથવા જ્ઞાન અને દર્શનનો ... જ્યાં ચારિત્રનું વર્ણન કરે છે કે ચારિત્રદશા શું અને ચારિત્રની ભૂમિકામાં કેવા વિકલ્પોની જાત હોય અને શરીરની કેવી જાત નમ્ર આદિ હોય એનું વર્ણન કરતા પહેલાં ધર્મ એટલે ચારિત્રના પ્રણેતા, ચારિત્ર કેવું હોય તેનો નિશ્ચય કેવો હોય, તેનો વ્યવહાર કેવો હોય, તેમાં અસદ્ભુત તરીકે નમ્ર દશા પણ કેવી હોય, એના જાણનાર પ્રણેતા કહેનારા આ અમે ઊભા. સમજાય છે કાંઈ? એમ અહીંયાં આચાર્ય... આવે છે ને? ઉત્તમચંદભાઈ! ‘પ્રવચનસાર’માં. એકવાર એની ઓળખાણ તો કરે કે ચારિત્ર કેવા હોય અને સમ્યક્દર્શન વિના ચારિત્ર કેવા? અને ચારિત્ર વિના એ મુનિપણાના નામ ધરાવવા એ બધા રખડવાના રસ્તા છે. ચોર્યાશીના અવતારમાં નિગોદ-નરકના સાધક બધા છે. એને આત્માની ચીજની ખબર નથી.

કહે છે, વનમાં થંભી ગયા આમ. ચૈતન્ય અસંખ્ય પ્રદેશી અનંત ગુણનું ધામ. (એમાં) ગયા અંદર, ઠરી ગયા. સમજાય છે? જ્યાં ચૈતન્ય ત્યાં સર્વ ગુણ કેવળી બોલે એમ. એ ત્યાં આગળ પ્રગટ અનુભવો આત્મા નિર્મળ કરો સપ્રેમ. પ્રેમની પ્રીતિ, રુચિથી ઠર્યા અંદર. વિકલ્પ ઉઠે દયાનો, પરને ન મારું. ના, એ રાગ પણ ધર્મ નહિ. એ રાગ પણ ચારિત્ર નહિ. પંચ મહાવ્રતના ભાવ એ ચારિત્ર નહિ. સ્થિર થઈ ગયા એ ચારિત્ર. એમ કહેવા માગે છે. ચારિત્રની ઓળખાણ આપીને પોતાના ચારિત્રમાં પ્રશંસના પોતે પોતાની કરે છે. ભગવાનની પ્રશંસા કરે છે.

‘આપ આ ધર્મરૂપી ઘરને ટકાવવા માટે મુખ્ય સ્તંભ છો.’ લ્યો! ‘જેમ મૂળ થાંભલાને આધારે ઘર ટકી રહે છે તેમ આપના દ્વારા જ આ ધર્મ વિદ્યમાન હતો.’

આપે ધર્મ સાધન કર્યું અને આપે એવી કથનશૈલી કેવળીમાં કરી. અહીં તો હજી ચારિત્ર સુધીની વાત કરે છે.

હિયયત્થજ્ઞાણસિહિડજ્ઞમાણ સહસા સરીરધૂમો વ્વા

સહઙ્ગ જિણ તુજ્ઞ સીસે મહુયરકુલસંણિહો કેસમ્મરો||૧૮||

હવે ધ્યાનના કાળે ઓલા વાળ દેખાય છે ને કાળા? એ વાળને દેખીને ભગવાનને કહે છે, હે નાથ! એ વાળ નહિ, હોં! આપને નિર્જરા થાય છે એ અમને જણાય છે એમ કહે છે, ભાઈ! આપના કર્મ બળે છે એ અમને ખબર પડે છે. આમ દર્શનપૂર્વક જ્યાં સ્થિરતા થઈ છે ત્યાં કર્મના ભૂક્કા ઊડે છે. અને કર્મ સળગ્યા એમાંથી ઉઠ્યો ધૂમાડો, એ આ ધૂમાડો આવીને દેખાય છે. સમજાણું કાંઈ?

‘હે પ્રભુ! આપના મસ્તક પર ભ્રમર સમાન કાળા વાળનો જે સમૂહ છે તે એવો શોભિત દેખાય છે કે જાણે આપના હૃદયમાં શુદ્ધ ધ્યાનરૂપી અગ્નિ...’ આનંદકંઠને ધ્યેયને પકડી અને ઠરી ગયા છો એ ‘અગ્નિથી ભસ્મિભૂત કરવામાં આવેલ કાર્મણ શરીરનો ધૂમાડો ઊડતો હોય.’ એ કાર્મણ શરીરના રજકણો ધૂમાડા ઉડે છે, કહે છે. બળીને રાખ થાય છે. ઓહોહો..! પાછું કહ્યું કે કેવું ધ્યાન કર્મને બાળે. આ જામો અરિહંતાણું... જામો અરિહંતાણું... કરે, લ્યો! બહુ ધ્યાન સારું. શું ધૂળનું ધ્યાન હતું? જામો અરિહંતાણ એ તો શુભરાગ છે. એ તો પુણ્યબંધનનું કારણ છે. નિર્જરા-બિર્જરા નથી ત્યાં. એય..! નરભેરામભાઈ! આ શું કહેવું એને અવાજ નથી નીકળતો, લ્યો!

ઓહોહો..! માળા જપે છે. જામો અરિહંતાણું... જામો અરિહંતાણું... જામો અરિહંતાણું... દેહ છૂટી ગયો. ઓહોહો..! સમાધિ મરણ. તને શી ખબર પડે સમાધિમરણનું શું સ્વરૂપ હોય? એ તો અભવિને પણ એવું (હોય). જેને એક ભવ ઘટે નહિ એવા અભવિ પણ ભગવાનનું સ્મરણ (કરે છે), જામો અરિહંતાણું. શુભભાવ (છે). દેહ છૂટે. જામો સ્વર્ગ પુણ્યાદિ હોય તો. ચાર ગતિમાં રખડે. એને ધ્યાન કહેતા નથી. એને ધર્મધ્યાન અને ચારિત્ર કહેતા નથી. ચારિત્રમાં ધ્યાન કેવું હોય? એકાગ્ર થવાથી કર્મના રજકણો બળી જાય. બળે એટલે પર્યાય ફરે. અને જાણે ધૂમાડો થઈને માથામાં દેખાતો નજરે પડે કે પ્રભુ! આપની ધ્યાનાગ્નિ સળગી છે અંદર. ઓહો..! ખબર પડતી હશે? અહીં તો કહે, ખબર ન પડે, ભાઈ! આપણને કાંઈ ખબર ન પડે. આપણને નિર્જરા થાય કેટલી, શુદ્ધિ થાય કેટલી. આ તો પરની માટે વાત કરે છે.

બેઠા છે ધ્યાનમાં પ્રભુ. કાળા વાળ દેખાય છે. તીર્થંકરના શરીરમાં તો કોઈ દિ’ વૃદ્ધાવસ્થા આવે જ નહિ. એને વાળ ઘોળા ન હોય, વૃદ્ધાવસ્થા ન હોય, ચામડી .. પડે નહિ. કુંવરજીભાઈ! એના શરીર મોળા ન પડે. આ કલીએ છીએ ને કે ઓળખાણ કરે, શ્રદ્ધા-જ્ઞાન કરે તો એવા શરીર રાગ રહી ગયો એમાંથી આવે. એના માટે વાત થાય છે? આમ ભગવાન વૃદ્ધાવસ્થા

જેવા દેખાય એટલે ઉંમર મોટી હોય તોપણ એનામાં વૃદ્ધાવસ્થા દેખાય નહિ. એ જ કહે છે કે કાળા વાળ. લ્યો, કેટલા વખતે ..ની દીક્ષા છે? ૮૩ લાખ પૂર્વ. ૮૪ લાખ પૂર્વનો એક ભાગ રહી ગયો. એક લાખ પૂર્વ. ૮૩ લાખ. એટલા ભાગ ગયા. જેમ ૮૪ વર્ષનું આયુષ્ય હોય અને ૮૩ વર્ષે બહાર નીકળે તો કેટલો ભાગ રહી ગયો? એમ ૮૩ લાખ પૂર્વ ગયા. એક પૂર્વમાં ૭૦ લાખ કરોડ અને ૫૬ હજાર કરોડ વર્ષ જાય છે. એક પૂર્વમાં ૭૦ લાખ કરોડ અને ૫૬ હજાર કરોડ. એવા એવા ૮૩ લાખ પૂર્વ રહ્યા. કેટલા દીકરાના દીકરા અને કેટલી રાણી કેટલું. ... કહે છે કે પ્રભુ! આપના વાળ તો કાળા હતા, હોં! એમ કરીને શરીરમાં વૃદ્ધાવસ્થા પણ નહોતી (એમ કહે છે). ઓહોહો..! કુંવરજીભાઈ! આ ૮૪ વર્ષનું આયુષ્ય હોય ને તો ૮૩ વર્ષે સંસાર છોડે તો એક વર્ષ બાકી હોય તોય કાળા ને કાળા વાળ રહે. નેમિદાસભાઈ! અહીં તો ઘોળા થઈ ગયા છે અહીં બધા. અહીં ઘોળા થઈ ગયા છે. આ ભગવાન ૮૩ લાખ પૂર્વે નીકળ્યા, શરીર તો જાણે યુવાન હોય અને કાળા વાળ આમ ભ્રમરની જેમ ચક્કર મારીને પડ્યા હોય. પ્રભુ! અમને તો એમ દેખાય છે ને. આપ રાગના વિકલ્પથી છૂટી અને નિર્વિકલ્પ ધ્યાનમાં પડ્યા એ કર્મના ધૂમાડા થઈ ગયા અને માથે દેખાય છે. સમજાણું કાંઈ?

(સંવત) ૧૯૭૬માં એક વાત થઈ હતી ને, કીધી હતી ને એક ફેરી? ઘાંગધામાં હતા ને, મગનભાઈ. છોટાભાઈ! ઓલા મગનભાઈ નહોતા મગનભાઈ અને વજુભાઈ બે. દશાશ્રીમાળી. ૧૯૭૬માં પહેલા વહેલા ગયેલા.

મુમુક્ષુ :- ...ના ભાઈ?

ઉત્તર :- હા. ભૂરાભાઈના બાપા મગનભાઈ.

૭૬ની સાલ. પહેલા વહેલા વીરમગામથી ત્યાં ગયા. ત્યાં સામા આવ્યા બધા માણસો. પ્રેમ તો (ખરો ને). બધું નામ તો સાંભળેલું ને. ૭૬ની વાત છે. કેટલા વર્ષ થયા? ૪૦. ૪૦ થયા? નહિ ૪૨. ૪૦-૪૦ બરાબર છે. ૨૪ ને ૧૬. ૪૦. સામા આવ્યા બધા. મગનભાઈ કહે, મહારાજ! જંગલમાં એક નદી હતી એને કાંઠે એક દેરી હતી. ઢાંકણાવાળી. આમ દેરી ખુદ્દી અને માથે ઢંકણ અને ચાર થાંભલા. અહીં મહારાજ રહેવું છે? આ હજી ગામમાં જિંદગીમાં (પહેલી વાર) આવ્યા અને આ બોલે છે શું? હશે કાંઈક, કીધું. ગામમાં ગયા પછી વાત. અહીં રહેવું છે? મહારાજ! ગામમાં ગયા. એક આવ્યા. કહે, મહારાજ! મેં તો તમને જિંદગીમાં જોયા નથી પણ રાત્રે સ્વપ્નામાં આવ્યા હતા ને તમને એક લંગોટી ભાળી અને શરીર આવું ભાળ્યું હતું, લ્યો. એ તો એમ બોલ્યા હતા, સાધુ મેં ભાળ્યા. એ તો લંગોટીને સાધુ કહેતા ને. અને આવી રીતે નણ સાધુ... ૭૬ની વાત છે. ભાળ્યા. અને હું પછી આમ ધ્યાન કરતો હતો વિચાર અંદર ત્યાં ઓલા પરમાણુ મને ભળાતા હતા અંદર ખસ્યા એ. ઘોળા ખરવા માંડ્યા. ઈ કેમ હશે? કીધું, એમ ન દેખાય, ભાઈ! પણ વિચારમાં

માણસ વિચાર કરે, એકાગ્ર થાય. એ કરે. વાંચન-બાંચન ખરું. તત્ત્વની તો વાત હતી ક્યાં? શુભભાવમાં સંવર ને એ બધી વાતું ચાલતી.

અંદર આમ કરતા અહીંથી જાણે પરમાણુ ઘોળા ખરી જાય છે. એવો પ્રશ્ન કર્યો. નરભેરામભાઈ! પણ એવો વખતે લીધો હોય એને ખબર પડે ને? કીધું, ભાઈ! એ પરમાણુ ખરે એ નજરે દેખાય નહિ. કાર્મણના પરમાણુ બહુ સૂક્ષ્મ છે. એ નજરે દેખાય નહિ. અહીં તો કહે છે કે અમે દેખીએ છીએ તમારા ધ્યાનમાં કર્મને બબ્બા, ધૂમાડેપણે નીકળ્યા એ બળી ગયા છે એને દેખીએ છીએ. ઓહોહો..! આ નિર્જરા થાય અને શુદ્ધિ વધે એની ખબર પડે કે નહિ એમ કહે છે. ઘનાલાલજી! સમજાય છે? આહાહા..!

ભાવલિંગી સંત જે ધર્મના થાંભલા, એ ભગવાનની આમ સ્તુતિ કરતા આહવાદમાં ભગવાનને જાણે નજીકમાં ઉભા હોય (એમ દેખીને કહે છે), પ્રભુ! આપ તો ધ્યાન કરો છો ને. જુઓ! આ ધ્યાન છે. લે, એલા પણ એ તો ક્યાંય મોક્ષમાં પધાર્યા છે. એ તો મોક્ષમાં પધાર્યા છે. ભલે પધાર્યા પણ કઈ સ્થિતિથી પધાર્યા એનું અમે સ્મરણ કરીએ છીએ. એનું અમે જ્ઞાન કરીએ છીએ. કોઈ દેહની ક્રિયાથી કર્મ ખપતા નથી એમ કહે છે. દયા, દાન, વ્રત, તપના ભાવનો વિકલ્પ એ રાગ કહેવાય. એનાથી કર્મ-બર્મ ખપતા નથી. અને સમ્યક્દર્શન વિના, ચારિત્ર વિના પણ કર્મ ખપતા નથી.

કહે છે, પ્રભુ! એ ગ્રંથકાર ઉત્પ્રેક્ષા કરે છે કે હે પ્રભુ! આપના મસ્તક ઉપર જે આ વાળોનો સમૂહ (છે) તે વાળોનો સમૂહ નથી, હોં! લે. વાળ છે તે વાળ નથી. પરંતુ વૈરાગ્ય સંયુક્ત આપના હૃદયમાં જે ઝળહળતા ધ્યાનરૂપી અગ્નિ વડે. ઝળહળતા અગ્નિ એકાગ્ર થઈ. બળબળતી અગ્નિ, ઝળહળતી અગ્નિ. ભાષા હોય છે ને બધી? કકળાટવાળા પરિણામ. એ કકળાટનું આવ્યું હતું, હોં! કકળાટનું. ૧૭૨માં આવે છે. એ ભાષા છે ને બધી? લસલસતો શેરો અને કળકળતું પાણી છે ને એવી ભાષા કે નહિ?

અહીં કહે છે કે એવા ઝળહળતા ધ્યાનરૂપી અગ્નિ વડે ભસ્મ કરવામાં આવેલું જે આપનું કાર્મણ શરીર તેને તે .. છે. પ્રભુ! આપ અશરીરી થવાના. એ અશરીરીનું સાધન કરો છો એ કાર્મણ શરીર બળતું જાય છે, બળી જાય છે. એ નવા કાર્મણ શરીરનું કારણ છે. શરીર-બરીર આપને ભવિષ્યમાં રહેવાનું નથી. કાર્મણ સળગવા ઉઠ્યું છે.

कम्मकलंकचउक्के णट्ठे णिम्मलसमाहिभईए।

तुह णाणदप्पणे च्चिय लोयालोयं पडिप्फलियां।।१९।।

આહાહા..! હવે ધ્યાનનું ફળ કેવળજ્ઞાન લાવ્યા. સર્વાર્થસિદ્ધિથી ઉપાડ્યું છે. આખું જીવન ખ્યાલમાં તરવરે છે. ‘હે જિનેશ!’ હે પ્રભુ! ‘નિર્મળ સમાધિના પ્રભાવથી...’ જુઓ! આ પ્રભાવ કીધો. કોઈ પંચ મહાવ્રતના વિકલ્પ દ્વારા કે નગ્ન દશા દ્વારા કે અપવાસની ક્રિયા દ્વારા એ કર્મ ખખ્યા નથી. પણ ‘નિર્મળ સમાધિના પ્રભાવથી ચાર ઘાતિ કર્મોનો નાશ

થતાં...’ ભગવાનને ઓળખ્યા. એ ભગવાનને ઓળખ્યા. પ્રભુ! આવા ચાર કર્મ નાશ થયા એની આ તારી વાણી છે. અમે વાણીને ઓળખીએ અને તને પણ ઓળખીએ. કલો, સમજાણું કાંઈ?

‘ચાર ઘાતિ કર્મોની...’ જુઓ! અસ્તિતા સ્થાપી. કર્મનો આપે નાશ કર્યો ‘છતાં આપના સમ્યજ્ઞાનરૂપી દર્પણમાં...’ લ્યો! દર્પણ આવ્યું, ભાઈ! ‘આ લોક તથા અલોક પ્રતિબિંબિત થવા લાગ્યા.’ એવું પ્રભુ કેવળજ્ઞાન, આત્માની સમાધિ, શાંતિ એમાં ઠરતાં પુણ્ય-પાપના મહાવ્રત અને અવ્રતના રાગરહિત થઈ, સ્વભાવમાં ઠરતાં એના પ્રભાવથી ચાર ઘાતિ કર્મનો નાશ થયો, કેવળજ્ઞાન એવું પ્રગટ્યું કે આમ દર્પણમાં જેમ દેખાય વસ્તુ સામે, એમ આપના ચૈતન્ય દર્પણમાં લોકાલોક પ્રતિબિંબિત થાય છે. લ્યો, આવું કેવળજ્ઞાન હોય છે એમ સિદ્ધ કરે છે. હમણાં દાખલો આપ્યો હતો ને, ભાઈએ. કૂલચંદ્રજીએ. આપણે શક્તિમાં પણ આવશે, હોં. સમજાણું?

‘લોક અને અલોક પ્રતિબિંબિત થવા લાગ્યા...’ કોઈ બાકી ન રહ્યું ભગવાનના જ્ઞાનમાં એમ કહે છે. એક સમયમાં ત્રણ કાળ અને ત્રણ લોક ભૂત, ભવિષ્ય ને વર્તમાન, ઊર્ધ્વ, મધ્ય અને અધો અને અલોક ખાલી. અનંત દ્રવ્ય, અનંત ક્ષેત્ર, અનંત કાળ, અનંત ભાવ, અનંત ભવ જગતના. આપના જ્ઞાનમાં બધા આવી ગયા. આપના જ્ઞાનમાં નોંધ છે, ત્રણ કાળ ત્રણ લોકની. ઓહો..! સમજાણું? ‘જ્યાં સુધી આ આત્માનું અખંડજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન પ્રગટતું નથી ત્યાં સુધી તે લોકાલોકના પદાર્થને જાણી શકતો નથી.’ એક વાત એ કરી. ‘પણ જ્યારે તેને કેવળજ્ઞાન પ્રગટે છે ત્યારે તે લોકાલોકના પદાર્થોને જાણવા લાગે છે.’ લ્યો! આ લોકો હજી રાડ પાડે. ના, ભગવાન ન જાણે. ભગવાન પરને ન જાણે, ભગવાન તો સ્વને જાણે.

સવારમાં આવ્યુંને કે આત્મદર્શનમય હજી બાકી છે. બધું જાણવું કે દેખવું એ તો આત્મદર્શન અને આત્મજ્ઞાનમય શક્તિનો વિકાસ એમાં છે. પરને લઈને એમાં ક્યાં છે? એ પોતાનો સ્વભાવ, સર્વજ્ઞશક્તિથી ભરેલો છે. એની જે પ્રતીત અને શ્રદ્ધા થઈ છે, ભાન થયા, એમાં ઠર્યા, ચાર ઘનઘાતિ (કર્મનો) નાશ થયો. કેવળજ્ઞાન થયું. લોકાલોક, દર્પણમાં જેમ જણાય એમ જણાય. જુઓ! આ અરિહંતપદની અને કેવળજ્ઞાનની ઓળખાણ. અહીં તો હજી (એમ કહે), એમાં ન જણાય. ભગવાને જો બધું જાણ્યું હોય તો છેલ્લી મારી પર્યાય કઈ એ ભગવાન કહી દે. કલો, છેલ્લી પર્યાય મારી. એલા પણ છેલ્લી પર્યાય (હોય) તો પછી દ્રવ્ય પણ ન રહ્યું. આહાહા..! અને આ બધા ત્યાગી નામ ધરાવનારા પાછા. જો ભગવાને ત્રણ કાળ જાણ્યા હોય તો ભૂતકાળની મારી પહેલી પર્યાય કઈ હતી એમ જણાવી દે. નહિ-નહિ. સામાન્ય જાણ્યું છે, બધું ભિન્ન ભિન્ન પાડીને જાણ્યું નથી.

અહીં કહે છે કે ભિન્ન-ભિન્ન પાડી ત્રણ કાળ ત્રણ લોક જાણ્યા વિના રહ્યા નથી. ત્રણ

કાળ જાણ્યા તો ત્રણ કાળનો અંત આવી ગયો જ્ઞાનમાં, તો ત્યાં પણ અંત આવી જાય છે. એમ નથી. ત્રણ કાળ ત્રણ લોક ખ્યાલમાં આવ્યા છે. દર્પણમાં જેમ બીજી ચીજ જણાય, દર્પણ જડ છે. દર્પણ જડ છે એને ખ્યાલ નથી કે મારામાં પ્રતિબિંબ કોણ થાય છે? ચૈતન્યદર્પણ? જ્ઞાયક જ્યોત છે. આત્માનું પુણ્ય-પાપના રાગથી ખસી સ્વરૂપનું ધ્યાન કર્યું ત્યારે કેવળજ્ઞાન થયું એમાં લોકાલોકના પદાર્થો પ્રતિભાસે છે. કોઈ બાકી રહેતા નથી. કહો, સમજાણું?

‘પ્રભુ! જ્યારે તેને કેવળજ્ઞાન પ્રગટે છે ત્યારે તે લોકાલોકના પદાર્થને જાણવા લાગે છે. આવા સમ્યજ્ઞાનની પ્રગટતા તેરમા ગુણસ્થાને જ્યારે પ્રકૃષ્ટ ધ્યાન વડે ચાર ઘાતિયા કર્મનો નાશ થાય ત્યારે થાય છે.’ લ્યો! તેરમે ગુણસ્થાને. ગુણસ્થાન તેરમું. ત્યારે વળી કેટલા ગુણસ્થાન હશે? એ તો આંકડો તો આવડતો હશે. એમાં કાંઈ પૂછવાનું ન હોય. એવું પૂછીને શું કરે એ તો? તપાસ થાય. એનું શું છે?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- તો તો ઠીક પડે. સો એ સો માર્ક મળે. ઓલો એકેય માર્ક મળતો નથી.

આમાં કહે છે કે, ભગવાન! આપને તેરમી ભૂમિકા પ્રગટી આત્માની દશા. ચોથી ભૂમિકા સમ્યજ્ઞાન લઈને આવેલા, મુનિ થયા તો છટું સાતમું, કેવળ થયું ત્યારે તેરમું. બધા ગુણસ્થાનની દશા કેવી હોય એ પણ એના ખ્યાલમાં આવી ગઈ છે. એ વખતે પ્રભુ, આપને સમ્યજ્ઞાનની જ્યોત પ્રગટી. સમ્યજ્ઞાન તો હતું પહેલેથી. પણ પૂર્ણ પ્રગટ્યું. કોઈ ચીજ જાણ્યા વિના રહી નહિ. એ ધ્યાન વડે ઘાતિયા કર્મનો નાશ થતાં આપ સમસ્ત લોકાલોકના સારી રીતે જાતા થયા. ગુજરાતી છે ને આમાં. લોકાલોકના બધી સારી રીતે. સારી રીતે. કોઈ બાકી રહ્યું નહિ. આવું કેવળજ્ઞાન, આવું સર્વજ્ઞપદ પ્રભુ આપને પ્રગટ્યું. કોડાકોડ સાગરોપમ થયા પણ અમને ખાત્રી છે કે આપ કેવળજ્ઞાની હતા. કહો, સમજાણું?

આવરણાઈણિ તણ સમૂલમુમૂલિયાઈ દઢૂણા

કમ્મચઝકેણ મુયં વ ગાહ ભીણ સેસેણા૨૦૥

આહાહા..! જુઓને! હવે શું વાત લીધી? પ્રભુ! આપને ચાર કર્મનો નાશ થયો. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત બળ, અનંત વીર્ય પ્રગટ્યું. હવે ચાર કર્મ જે બાકી રહ્યા ને, (એ) બળી દોરડીવત્ મરેલા પડ્યા છે. કહે છે ને? વાંધા ઉઠાવે છે ને બેમાં? નહિ, ચાર ઘાતિકર્મ બળી દોરડીવત્ ન હોય. હોય તો એટલા અટક્યા છે. બળી દોરડીવત્ ન કહેવાય. એમ એ સંપ્રદાયમાં કહેવામાં આવે છે. એમ નથી. ‘શ્રીમદ્’માં આવે છે ને અપૂર્વ અવસરમાં. ચાર અઘાતિ કર્મ બળી દોરડી વત્. બળી દોરડી એટલે બળી દોરડી સમજો છો? .. આકારમાત્ર પડ્યો છે. યોગ્યતા પોતાની છે એટલે પોતે રહ્યા છે અને કર્મ તો મડદા જેવા રહ્યા, મડદા જેવા રહ્યા એમ પણ સાથે વાત (કરે છે).

‘હે જિનેન્દ્ર પ્રભુ! આપે જ્યારે જ્ઞાનાવરણાદિ ઘાતિયા કર્મોને મૂળમાંથી સર્વથા

નાશ કરી દીધા...' મૂળમાંથી કાઢી નાખ્યા. 'ત્યારે તે સર્વથા નષ્ટ જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોને બાકી રહેલા ચાર અઘાતિયા કર્મો પણ ભયને લીધે આપના આત્મામાં મરેલા જેવા થઈ ગયા છે.' આહાહા..! કઈ શૈલીએ વાત કરે છે! નાશ થયા કે થયા મરેલા પડ્યા છે હવે. અઘાતિ તો મડદા. હજી વળી સંપ્રદાયમાં આમ પણ કહે, ભગવાન ચાર અઘાતિ કર્મને લઈને રહ્યા. પૂર્વે એમણે જોગ સેવ્યો હતો. એનાથી બંધાણા કર્મ, એ કર્મના ફળ તરીકે એને રહેવું પડે છે. એમ નથી. પોતાની યોગ્યતા એટલી છે, ચાર કર્મ બળેલા મડદાં જેવા પડ્યા (છે). મરી ગયા એ હવે ઊભા થવાના નથી. એને જોર આપે. ચાર અઘાતિનું જોર. જુઓ! એમાં વેદનીયને લઈને આમ થાય, આયુષ્યને લઈને એટલું રહેવું પડે, ફલાણાના ગોત્રને લઈને આમ થાય, નામ કર્મને લઈને. અહીં તો આચાર્ય પ્રભુ કહે છે, એ તો બળેલા છે. મરી ગયેલા ભાણું છું. ચાર કર્મનો નાશ કર્યો એટલે બાકી રહેલા તે મડદાં છે.

'જ્યારે જ્ઞાનાવરણાદિ ચાર...' નામ છે ને ..ચાર? 'ચાર કર્મોનો સર્વથા નાશ થઈ જાય.' સર્વથા હોં! થોડો (પણ) બાકી નહિ. 'ત્યારે બાકીના વેદનીય, આયુ, નામ અને ગોત્ર એ ચાર અઘાતિ કર્મો પણ બળે છે.' હિન થઈ જાય. 'એ આશયને મનમાં રાખીને ગ્રંથકાર ઉત્પ્રેક્ષા કરે છે કે હે ભગવાન! આપના આત્મામાં અઘાતિકર્મો જે મૃત જેવા અસત્વ થઈને પડ્યા છે. તેમની અસત્વતાનું કારણ એ છે કે જ્યારે આપે અત્યંત પ્રબળ ચાર ઘાતિયા કર્મો હતા.' જોરદાર હતા. ઘન ઘાતિ કહે છે ને એને. આત્માને કાંઈ ઘાત કરતા હશે કે નહિ? એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને કંઈ ઘાત કરે એ ત્રણ કાળમાં બને નહિ. એ તો નિમિત્તના કથન છે. આત્મા પોતાના જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય ને આનંદની દશાની હીણાણપે પરિણમન થાય ત્યારે તે ચાર કર્મ અઘાતિને નિમિત્ત તરીકે ઘનઘાતિ બળ્યા પછી બાકી રહી ગયા. એ ઘાતિયા કર્મોને પણ નાશ કરી નાખ્યો. 'ત્યારે તે અઘાતિ કર્મો અત્યંત ભારે ભય થયો...' લ્યો! 'કે અમને પણ હવે નિર્મૂળ કરી નાખશે. આ કારણે તે અઘાતિ કર્મો મરેલા જેવા અસત્વ થઈને જ આપના આત્મામાં રહ્યા છે.' સમજાણું કાંઈ?

'શ્રીમદ્' કહ્યું ને એમાં? 'દેહ ભિન્ન કેવળ ચૈતન્યનું જ્ઞાન જો, તેથી પ્રક્ષીણ ચારિત્રમોહ વિલોકિયે.' સમજાણું? આત્મા રાગ ને પુણ્યના ભાવથી ભિન્ન ભાનમાં આવ્યો, એ જ રીતે પ્રક્ષીણ સ્વરૂપની એકાગ્રતા કરતાં ચારિત્રમોહને પ્રક્ષીણપણે નાશ થતાં વિલોકીએ છીએ. તેથી પણ હોં! સ્વભાવના સાધન દ્વારા ચારિત્રમોહ પણ પ્રક્ષીણ થતાં જોવે છે. ભગવાનને કહે છે, પ્રભુ! આપના ચાર ઘાતિ કર્મ નાશ થયા, અઘાતિને મડદા જેવા અમે ભાળીએ છીએ. એમાં મોટા વાંધા. કોઈ કહે કે આમ છે ને કોઈ કહે આમ છે. અરે..! ભગવાન સાંભળ તો ખરો. એ અઘાતિ કર્મોનો સમયે સમયે જે ઉદય આવે છે ને? એને તો ભગવાન 'કુંદકુંદાચાર્ય' કહે છે કે ક્ષાયિક કહીએ છીએ. ક્ષાયિક જ કહીએ છીએ. ક્ષણે ક્ષણે નિર્મળતા વધતી જાય

छे. पड्या अे तो मडदा जेवा छे. अे कांछ ओल्ला थछने आत्माने नुक्सान करे आनंछने, ज्ञानने अेवुं कांछ छे नछ. मोछ छतो त्यां सुधी अघातिने निमित्त तरीके कछेवाता. मोछ टळ्या पछी अेनुं कोछ सामर्थ्य रछुं नछ. अेम करीने चार अघाति बाकी रछ्या अेना लक्षने अनुलक्षी करीने पछा लगवाननी स्तुति (करी छे). अने स्वरूप आवुं छेय छे अने अेना लक्तो लक्ति करनार आ रीते श्रद्धा-ज्ञान करे छे अने अेने बलुमान आवे छे. तेम वरुणी रछ्या छे. (श्रोता :- प्रमाणा वचन गुरुछेव!)

